

25-Mart, 2025-yil

BOLALAR SEREBRAL FALAJINI SABABLARI VA OQIBATLARI VA LOGOPEDIK KORREKSIYALASH

Ilxom Uralov

*Jizzax davlat pedagogika universiteti pedagogika va psixologiya fakulteti Logopediya
yo‘nalishi 4- bosqich talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada bolalar serebral falajining (BSF) kelib chiqish sabablari, kasallikning jismoniy va nutqiy oqibatlari, shuningdek, logopedik korreksiya usullari haqida batafsil ma’lumot berilgan. BSF bolalarning harakat va kommunikativ qobiliyatlariga jiddiy ta’sir ko‘rsatadi. Logopedik terapiya usullari artikulyatsiya, nafas nazorati va nutq rivojlanishiga qaratilgan bo‘lib, ular bolalarning ijtimoiy moslashuviga yordam beradi. Erta tashxis va individual yondashuv bu bolalarning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilashga imkon beradi.

Kalit so‘zlar: bolalar serebral falaji, nutq buzilishlari, logopedik terapiya, artikulyatsiya, kommunikativ qobiliyat, harakat buzilishlari

Annotation: This article provides detailed information on the causes of cerebral palsy (CP) in children, its physical and speech-related consequences, and speech therapy correction methods. CP significantly affects children's motor and communicative abilities. Speech therapy techniques focus on articulation, breath control, and speech development, aiding children's social adaptation. Early diagnosis and an individualized approach can significantly improve the quality of life for these children.

Keywords: cerebral palsy, speech disorders, speech therapy, articulation, communicative abilities, motor impairments

Аннотация: В данной статье представлена подробная информация о причинах детского церебрального паралича (ДЦП), его физических и речевых последствиях, а также методах логопедической коррекции. ДЦП существенно влияет на двигательные и коммуникативные способности детей. Логопедические методы направлены на развитие артикуляции, контроль дыхания и развитие речи, что способствует социальной адаптации детей. Ранняя диагностика и индивидуальный подход позволяют значительно улучшить качество жизни этих детей.

Ключевые слова: детский церебральный паралич, речевые нарушения, логопедическая терапия, артикуляция, коммуникативные способности, двигательные нарушения

25-Mart, 2025-yil

KIRISH

Bolalar serebral falaji (BSF) – markaziy asab tizimining tug‘ma yoki hayotning ilk bosqichlarida yuzaga keladigan shikastlanishi natijasida paydo bo‘ladigan harakat va mushak tonusi buzilishlari bilan tavsiflanadigan nevrologik kasallikdir. Ushbu kasallik bolalarning jismoniy va nutq rivojlanishiga jiddiy ta’sir qiladi. Logopedik korreksiya BSF bilan kasallangan bolalarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish va ijtimoiy hayotga moslashuvini yaxshilashda muhim o‘rin tutadi.

BSF sabablari

BSF sabablari tug‘ruqdan oldingi, tug‘ruq jarayonidagi va tug‘ruqdan keyingi omillarga bo‘linadi:

Prenatal (tug‘ruqdan oldin) sabablar:

Homiladorlik davrida onaning infeksiyon kasalliklari (masalan, toksoplazmoz, qizamiq, sitomegalovirus).

Genetik yoki metabolik kasalliklar.

Onaning toksik ta’sirlarga uchrashi (alkogol, giyohvand moddalar, dorilar).

Homila gipoksiyasi (kislorod yetishmovchiligi).

Perinatal (tug‘ruq jarayonidagi) sabablar:

Og‘ir yoki cho‘zilgan tug‘ruq.

Tug‘ruq vaqtida kislorod tanqisligi (asfiksiya).

Tug‘ruq jarayonida bosh miya shikastlanishi.

Erta tug‘ruq yoki bolaning kam vazn bilan tug‘ilishi

Postnatal (tug‘ruqdan keyin) sabablar:

Bola miya infeksiyalarini boshdan kechirishi (ensefalit, meningit).

Kallaning shikastlanishi.

O‘tkir zaharlanish va metabolik buzilishlar.

BSF oqibatlari

BSF bolalarning jismoniy, nutqiy va ruhiy rivojlanishiga turli darajada ta’sir qiladi. Kasallikning og‘irligi va namoyon bo‘lish shakliga qarab quyidagi oqibatlar kuzatiladi:

1. Harakat buzilishlari:

Gipertoniya yoki gipotoniya (mushak tonusi buzilishi).

Harakat koordinatsiyasining buzilishi (ataksiya).

Spastik paraparez yoki tetraparez.

2. Nutq buzilishlari:

Disartriya – talaffuz, ovoz chiqarish va artikulyatsiya muammolari.

Afaziya – so‘z boyligi va muloqot qobiliyatining cheklanganligi.

Dizartriya – nutq ritmi va ohangining buzilishi.

3. Psixologik va kognitiv buzilishlar:

Aqliy rivojlanishning orqada qolishi.

Diqqat va xotira bilan bog‘liq muammolar.

Ijtimoiy moslashuv qiyinchiliklari.

BSFda logopedik korreksiya usullari

25-Mart, 2025-yil

Logopedik muolajalar BSF bilan kasallangan bolalarda nutq va kommunikativ qobiliyatlarni yaxshilashga qaratilgan. Logoped tomonidan olib boriladigan terapiya quyidagi asosiy yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi:

1. Artikulyatsiya va fonetik mashqlar

Yuz mushaklarini mustahkamlash va boshqarishni o‘rgatish.

Talaffuzni yaxshilash uchun maxsus mashqlar (masalan, lab va til harakatlari).

2. Nutqni rivojlantirish mashqlari

Oddiy so‘zlardan iborat jumalarni to‘g‘ri tuzish.

Muloqot qobiliyatini rivojlantirish uchun interaktiv o‘yinlar va vizual materiallardan foydalanish.

3. Nafas olish va ovoz chiqarish mashqlari

Nafasni nazorat qilish va ovoz balandligini to‘g‘ri sozlash.

Ovozli o‘qish va qo‘shiq aytish orqali nafas olish mushaklarini rivojlantirish.

4. Sensor-motor terapiya

Taktil stimulyatsiya va maxsus massajlar yordamida reflekslarni rivojlantirish.

Miyaga qo‘shimcha sensor ta’sir ko‘rsatish orqali nutq markazlarini faollashtirish.

5. Qo‘shimcha texnologik usullar

Kompyuter va mobil ilovalar orqali nutqni o‘rganish.

Qo‘l harakatlari va imo-ishora tilidan foydalanish.

XULOSA

Bolalar serebral falaji nafaqat harakat, balki nutq rivojlanishiga ham jiddiy ta’sir ko‘rsatadigan murakkab nevrologik kasallikdir. Logopedik korreksiya muolajalari BSF bilan kasallangan bolalarning kommunikativ imkoniyatlarini yaxshilash, ularning jamiyatga integratsiyasini osonlashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Erta diagnostika va individual yondashuv natijasida bu bolalar hayot sifatini sezilarli darajada oshirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayeva M. R. "Logopediya: Nutq nuqsonlarini tuzatish metodikasi" – Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim vazirligi, 2019.

2. Yo‘ldoshev M., Eshmuratova G. "Bolalarda nutq rivojlanishi va uning buzilishlari" – Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2021.

3. Jo‘rayev A. "Bolalar serebral falaji va uning rehabilitatsiyasi" – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2018.

4. Karimova G. "Nutq terapiyasi va logopedik mashg‘ulotlar" – Toshkent: Ilmiy nashriyot, 2020.

5. Qosimov S. "Nevrologik kasalliklar va ularning rehabilitatsiyasi" – Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2017.

25-Mart, 2025-yil

6. Rahimova D. "Maxsus pedagogika va defektologiya asoslari" – Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti, 2016.

7. Saidova M. "Logopedik mashqlar va o‘yinlar" – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.